

AWLV-Nieuwsbrief – mei 2012

Redactie: Joanneke Hees en Robert Hirschel

nummer 32

Van de redactie

Het voorjaar is intussen volop bezig en dat betekent natuurlijk dat het overal tijd wordt voor de Algemene Ledenvergaderingen. Zo ook bij ons, dus schrijf 16 mei direct in uw agenda. De vergadering wordt gevolgd door een lezing over de Romeinse havenplaats Goedereede, een verhaal dat links vertoont met Forum Hadriani en u dus vooral niet moet missen!

Tevens kunnen we u verslag uitbrengen van enkele in de vorige nieuwsbrief al aangekondigde evenementen en activiteiten, zoals de onthullingen van het stadsbaken Vlaardingencultuur en de Romeinse boten in Leidschendam. En niet te vergeten onze minitoonstelling over de Vlaardingencultuur. Ton Gribnau rapporteert over de geslaagde afdelingsexcursie naar Utrecht.

De gouden tip van deze keer is het Romeinenfestival dat het eerste weekend van juni in Nijmegen wordt georganiseerd. Dit zal ongetwijfeld weer de moeite waard zijn om naar Nijmegen af te reizen.

Bram van den Band heeft een kleine begeleiding in het oude centrum van Leidschendam uitgevoerd. En Wim van Horssen zet de traditie voort om een vondstcategorie uit het onderzoek naar boerderij Noorthey te bespreken met een leuk stukje over het kolfspel. Ik wens u veel leesplezier.

Joanneke Hees

Algemene Ledenvergadering op 16 mei

Het bestuur van de vereniging Archeologische Werkgroep Leidschendam-Voorburg nodigt haar leden en begunstigers uit tot het bijwonen van de Algemene Ledenvergadering. Deze zal worden gehouden op woensdag 16 mei 2012 in de werkruimte Van Naeltwijkstraat 9A te Voorburg.

Aanvang: 20.00 uur, welkom vanaf 19.45 uur, waarbij het bestuur diegenen die per auto willen komen erop wijst dat de parkeermogelijkheden in de omgeving beperkt zijn.

De stukken kunnen per e-mail (hirschelrobert@gmail.com) worden opgevraagd. Voorts liggen zij voor de vergadering ter inzage tijdens de werkavonden.

Na afloop van de vergadering zal Jeroen van Zoolingen een ongetwijfeld zeer interessante lezing houden over een havenplaats uit de Romeinse tijd bij Goedereede (zie hieronder).

Robert Hirschel

Lezing Odyssee-project Goedereede-Oude Oostdijk. Een Romeinse havenplaats op Goeree

Aansluitend op de Algemene Ledenvergadering woensdagavond 16 mei neemt archeoloog Jeroen van Zoolingen u mee naar de Romeinse tijd in Goedereede. Hij zal deze avond de resultaten van het Odyssee-onderzoek naar de Romeinse nederzetting aan de Oude Oostdijk presenteren. De opgravingen uit de jaren '50 en '80, uitgevoerd onder leiding van Jan Trimpe Burger, zijn de afgelopen twee jaar uitgewerkt door archeologen van de Universiteit Leiden en Hazenberg Archeologie. De nederzetting was gelegen aan een bevaarbare kreek, waarlangs de toenmalige bewoners beschoeiingen en kadewerken hebben aangelegd. Andere opvallende elementen zijn de planmatige uitleg van de nederzetting, het voorkomen van pakhuizen en grote hoeveelheden geïmporteerd aardewerk. Op basis van deze gegevens kan gesproken worden van een havenplaats, die functioneerde tussen 85 en 225 na Christus. De nederzetting heeft waarschijnlijk een belangrijke functie gehad in de overslag en distributie van diverse goederen, waaronder keramiek en voedingsgewassen. Tevens gaat het om een van de grotere plaatsen uit de Romeinse tijd in het westen van Nederland.

Restanten van de houten beschoeiing en kade tijdens de opgraving in de jaren '50.

De gegevens van het onderzoek in Goedereede tonen aan dat de grootschalige overslag en distributie van goederen, die heden ten dage het economisch leven in de West-Nederlandse delta domineert, al in de Romeinse tijd een aanvang heeft genomen.

Via de website www.romeinsekust.nl kunt u op de hoogte blijven van het vervolgonderzoek en kunt u ook meer lezen over de andere onderzoeken naar Romeinen langs de Nederlandse kust.

Na de lezing kunt u het publieksboekje aanschaffen (€ 8,95) en zijn enkele exemplaren van het onderzoeksrapport beschikbaar (€ 30).

PUBLICATIES:

Goedereede-Oude Oostdijk. Een havenplaats uit de Romeinse tijd. Door: J. de Bruin, G.P.A. Besuijen, H.A.R. Siemons en R.J. van Zoolingen.

Goedereede, haven in het Romeinse Rijk. Door: J.L. Bolt.

Jeroen van Zoolingen

Stadsbaken Vlaardingencultuur

Op donderdag 26 januari werden de laatste drie stadsbakens uit een serie van negen in gebruik genomen. Robert Hirschel, secretaris van de AWLV, en wethouder Peter van Ostaijen onthulden officieel het stadsbaken over de Vlaardingencultuur dat in de wijk Prinsenhof in Leidschendam is geplaatst. In deze wijk zijn bij meerdere gelegenheden sporen gevonden uit de Steentijd.

Een select gezelschap was aanwezig bij de onthulling van het stadsbaken over de Vlaardingencultuur (foto: Ot Douwes).

Na een toespraak van beide heren ontving de wethouder het Westerheem themanummer over de Vlaardingencultuur uit handen van Robert. In deze uitgave is een bijdrage opgenomen over de vondsten van de werkgroep bij de

Frekeweg. Daarna werd de bijeenkomst afgesloten in het Stadsmuseum in de Herenstraat te Voorburg.

Meer informatie over de stadsbakens is te vinden op www.stadsmuseum-lv.nl onder het kopje 'stadsbakens'.

Joanneke Hees

Kleine tentoonstelling in de Leidschendamse bibliotheek

Zoals u in de aanvulling op de vorige AWLV-Nieuwsbrief hebt kunnen lezen, heeft de werkgroep ter gelegenheid van de onthulling van het stadsbaken over de Vlaardingencultuur in de wijk Prinsenhof in de Bibliotheek aan de Vliet, locatie Leidschendam, een vitrine ingericht met vondsten van de Vlaardingencultuur. Het gaat om vondsten die in 2006 en 2008 zijn gedaan aan de Frekeweg in Leidschendam. Ook is een mooi versierd fragment van een bakplaat tentoongesteld dat begin jaren '60 van de vorige eeuw bij de bouw van het Diaconessenhuis in Voorburg is gevonden.

De minitentoonstelling is nog een of twee weken te zien in de bibliotheek aan het Fluitpolderplein in Leidschendam.

Joanneke Hees

Romeinse boten in de Rietvink

Op woensdag 21 maart werd de aankleding van de nieuwe wijk De Cascade in Leidschendam afgerond met de onthulling van twee houten boten op het speelveld aan de Watermolensingel. De boten refereren aan de Romeinse geschiedenis van de plek: de nieuwe wijk is namelijk gebouwd op het tracé van het Kanaal van Corbulo. In aanwezigheid van wijkbewoners hieven wethouder Heleen Meijdam en projectleider Robert van Baarsen het glas op de voltooiing van De Cascade.

Een van de twee Romeinse boten, voorzien van een portret van Corbulo (foto: Joanneke Hees).

Wim Jung moest met zijn Romeinse helm natuurlijk even poseren naast zijn evenbeeld (foto: Joanneke Hees).

De twee houten boten – die overigens geen precieze replica's van Romeinse schepen zijn – zijn voorzien van “Romeinse” afbeeldingen, zoals veldheer Corbulo en een foto van de gezichtsreconstructie van het Romeinse meisje Gera uit Forum Hadriani.

Naast de boten ligt een stenen pad in de richting van het Kanaal van Corbulo. Aan het uiteinde van het pad is een granieten plaquette met toelichting geplaatst. De plaquette is voorzien van een QR-code, zodat mensen met een smartphone direct worden doorverwezen naar meer informatie online. Wie geen smartphone heeft, kan terecht op de website van het Stedsmuseum Leidschendam-Voorburg. De locatie van de Romeinse boten wordt toegevoegd aan de route van de stadsbakens.

Joanneke Hees

Romeinenfestival in Nijmegen

Op 2 en 3 juni vindt op het Kops Plateau in Nijmegen voor de vierde maal het grootste Romeinse evenement van Nederland plaats: het Romeinenfestival. Reenactors uit binnen- en buitenland presenteren indrukwekkende demonstraties met ruiters, militaire shows van legionairs en Bataafse hulp troepen, demonstraties van Romeins geschut, gladiatorengevechten en het dagelijks leven in Romeins Nederland. Daarnaast is er een bomvol interactief programma met workshops, demonstraties, kinderactiviteiten, proeverijen, optredens en een historische markt. De aftrap van het festival is vrijdag 1 juni met een educatieve dag speciaal voor scholen. Het festival wordt gecombineerd met het Weekend van de Archeologie waardoor er zeer rijk historisch aanbod zal zijn.

Voorafgaand aan het festival trekt een groep Romeinen met een Romeinse reiswagen langs de Limes van Katwijk aan zee tot Nijmegen. Van maandag 21 mei t/m donderdag 31 mei reist het gezelschap langs scholen, culturele instellingen, monumenten en historische plekken. De groep overnacht op gastvrije scholen langs de route en biedt in ruil een bijzondere kennismaking met de Romeinse tijd in de vorm van workshops en demonstraties. Meer informatie kunt u vinden op www.romeinenfestival.nl.

Excursie naar Utrecht

Op zaterdag 9 februari 2012 heeft Joanneke Hees een excursie georganiseerd voor de AWN afdeling Den Haag en omstreken voor een bezoek aan Utrecht.

Na de periode van zeer strenge vorst zou de dooi in gaan vallen met als gevolg dat de treinen gelukkig weer een beetje op schema gingen rijden. Vanwege de treinproblemen kregen we van de NS gratis koffie op het centraal station Den Haag. Rond 9.50 uur vertrokken we en zo was de aankomst in Utrecht rond 10.30 uur. Met de groep van 20 personen zijn we eerst naar café Lofen geweest om iets warmes te drinken en op temperatuur te komen.

Gezamenlijk koffiedrinken (foto: Wil Bol).

Dit café is gebouwd op de overblijfselen van het paleis Lofen dat de Duitse keizer Hendrik III aan het immuunheidsgebied in 1050 liet bouwen. Van dit keizerlijk paleis zijn fragmenten bewaard gebleven in de kelders van de panden aan de Vismarkt.

We begonnen met een bezoek aan Domplein 2013. Nadat de toegangskaartjes waren aangeschaft bij de kassa van de VVV, daalden we af in de kelders onder de muziekschool aan het Domplein, waar we een indrukwekkende

film te zien kregen over de geschiedenis van het Domplein van de Romeinen tot de moderne tijd. Daarnaast was een kleine expositie ingericht over het plein met enkele belangrijke vondsten en resten van de aldaar ontdekte Romeinse castellummuur die tussen de middeleeuwse keldermuren bewaard is gebleven. Tevens was er uitleg over de plannen voor de komende jaren om de archeologie van het Domplein in een gangenstelsel bloot te leggen voor het publiek.

Daarna gingen we met de gids naar buiten, waar hij verder vertelde over de geschiedenis van het Domplein. Aan de gevel van de Dom is een reliëfplaat aangebracht waarop de contouren van deze locatie aangegeven zijn met de dateringen. Verder werd ons duidelijk gemaakt waar het eerste kerkje gestaan heeft, de Heilig-Kruiskapel, dat gesticht is door St. Willibrord aan het einde van de zevende eeuw. Dit is herkenbaar gemaakt in de bestrating van het plein. De Sint-Salvatorkerk (ook Oud-Munsterkerk genoemd), eveneens gesticht door Willibrord en herbouwd rond het jaar 1000, was een van de vijf kapittelkerken in de stad Utrecht. Ook hiervan is een profiel herkenbaar in de bestrating van het plein.

Ook de fontein in het Pandhof naast de Dom had het koud (foto: Wil Bol).

De Domtoren, imposant als altijd (foto: Wil Bol).

We werden ook gewezen op het oude bisschoppelijk paleis met de specifieke kenmerken, o.a. de brug om direct van het paleis naar de kerk te kunnen gaan zonder dat de bisschop door het “gepeupel” moest lopen. Het was boeiend maar koud en we waren blij naar het Centraal Museum te kunnen gaan om weer op temperatuur te komen.

Daar werd een prima lunch geserveerd. Inmiddels was Joanneke helemaal bereid om ons rond te leiden over haar afdeling en haar resultaten te laten zien. Zij is bezig met de zogenaamde PUG-collectie. Deze beroemde oudheidkundige verzameling van het Provinciaal Utrechts Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen (PUG) is met ruim 10.000 objecten één van de belangrijkste archeologische Romeinse collecties.

Meer informatie over de tentoonstelling en de PUG-collectie is te vinden op

<http://centraalmuseum.nl/bezoeken/tentoonstellingen/Archeologen-aan-het-werk/> en <http://www.facebook.com/PUGcollectie>.

Joanneke met vondsten op tafel in de archeologische werkplaats in het Centraal Museum (foto: Ernst Moritz).

Na afloop van het museumbezoek is een deel van de groep nog wat gaan drinken in café-restaurant Walden aan het Domplein. In de kelder daar is men nog even gaan kijken naar de sporen van de Romeinse castellummuur die daar bewaard zijn, vergezeld van zuilen die bij het bisschoppelijk paleis hebben gehoord.

Het was een boeiende belevenis met dit stukje geschiedenis van Utrecht en het bezoek aan deze PUG-collectie met een zeer professionele rondleider. Ik denk dat ik ieders dank verwoord als ik zeg dat dit een zeer geslaagde dag was en daarbij wil ik Joanneke danken voor haar perfecte organisatie en rondleiding.

Ton Gribnau en Joanneke Hees

Brandje

De gevolgen van het kleine brandje dat begin januari dit jaar in de onderdoorgang naast onze werkruimte werd gesticht (zie de vorige AWLV-Nieuwsbrief), zijn gelukkig intussen weer vrijwel helemaal opgelost. Aannemersbedrijf Schippers heeft de muur gerepareerd en er is een nieuwe, nog betere, brandmelder geïnstalleerd. We hopen natuurlijk van harte dat dit de laatste keer was.

Joanneke Hees en Martin van Rijn

Nieuwe beleidsnota archeologie Pact van Duivenvoorde

Momenteel wordt door de drie gemeenten Leidschendam-Voorburg, Voorschoten en Wassenaar samen met Archeologisch Adviesbureau RAAP hard gewerkt aan een nieuwe, herziene beleidsnota archeologie. Het ligt in de verwachting dat de nota met bijbehorende kaarten ergens aan het begin van de zomer klaar zal zijn.

Joanneke Hees

Waarneming Damlaan 1 Leidschendam

Bij de start van de bouw van een zestal appartementen op de hoek van de Damlaan en het Damplein hebben we met dank aan Lauren Bruning, onze stadsarcheologe, begin maart een waarneming kunnen verrichten. Bij het grondwerk werd allereerst een liftput gegraven van 5 bij 5 m met een diepte van 1,50 m, haaks op de Damlaan. Tot 1,50 m diepte was de grond verstoord met bouwpuin. Het stonk niet, waarschijnlijk was er geen sprake van verontreiniging. Een scherpe begrenzing richting Damplein, ook weer haaks op de Damlaan, leverde een totaal ander beeld op: een strook van 1,20 bij 5 m op ongeveer 1 m diepte bestond uit grijs zand met schelpen (marien). Volgens mij een niet verstoord, stevige laag. Deze was afgedekt met ruim 1 m ophoogzand. De wand ophoogzand stortte helaas vrij snel in wegens instabiliteit, mogelijk werd dit proces versneld door het snel opkomende grondwater.

Bram van den Band

Een verzetje voor de boer van Noorthey: het kolfspel

Na het aardewerk (4340 scherven) zijn we nu begonnen met de bestudering van de metaalvondsten van de opgraving bij boerderij Noorthey in Leidschendam in het jaar 2000. In feite is dit een vervolg van de determinatie die eerder door andere leden van de werkgroep, waaronder Martin van Rijn, is gedaan. Ton Gribnau heeft deze determinatie nu verder verfijnd, er voorbeelden bij gezocht en het geheel in een bestand gezet.

Afb. 1. De kolfslof die bij boerderij Noorthey is opgegraven (foto: Joanneke Hees).

Het gaat om ongeveer 75 metalen voorwerpen, waaronder zo'n dertig munten. Bij de overige vondsten zitten enkele opvallende voorwerpen, waaronder de hierbij afgebeelde loden kolfslof, die heeft vastgezet aan het verbrede uiteinde

van een stok waarmee het kolfspel werd gespeeld (afb. 1). De driehoekige loden slof van Noorthey meet 10,5 x 3,5 cm en weegt 150 gram. Hij is op 1 cm van de open zijde aan één kant versierd met een dubbele rij punten.

Het kolfspel is een voorloper van de golfsport, dat daaraan ook zijn naam heeft gegeven. Hoewel de regels zijn gewijzigd, is het doel nog steeds hetzelfde, namelijk om een kleine bal met een stok naar een doel te slaan. Blijkens afbeeldingen en vermeldingen in verordeningen wordt er al sinds de late middeleeuwen gekolfd en is deze sport eeuwenlang populair gebleven (afb. 2). De kolf sport bestaat trouwens nog steeds naast de golfsport, maar wordt alleen nog regionaal en overdekt beoefend.

Afb. 2. Een afbeelding van het kolfspel in het laat-Middeleeuwse 'Golfbook' in de British Library.

Blijkens de vondst van de kolfslof bij boerderij Noorthey is er dus ook door de boerenfamilie in vroeger eeuwen gekolfd, op het land of misschien ook wel op het ijs (afb. 3).

Afb. 3. Kolfspelers op het ijs op een schilderij van Hendrick Avercamp uit 1625.

Overigens bevat de verzameling metalen voorwerpen die bij de boerderij is opgegraven nog meer spelartikelen, waaronder een bikkel, maar ook – uit recentere tijd – een metalen speelgoedhorloge en een klappertjespistool.

Wim van Horssen

Maquette Romeinse stad

Via de mail ontving de redactie deze foto van een maquette van een Romeinse stad. De maquette is gemaakt door Luke Kramer, de zoon van een medewerkster van de gemeente, een collega van Martin van Rijn. Met dank aan de inhoudelijke input van o.a. Martin en Toine van Wieringen is het een hele mooie maquette geworden waar de leraar Latijn in elk geval erg enthousiast over was.

Joanneke Hees

Maquette van een Romeinse stad, gemaakt door Luke Kramer.

Voorzitter AWLV: Kees van der Brugge
Oostvlietweg 12 B, 2266 BL Leidschendam
070-3272859

Email: cavanderbrugge@casema.nl

Secretariaat: mr Robert Hirschel
Rodelaan 155, 2272 SB Voorburg
070-3862998

Email: hirschelrobert@gmail.com

Werkruimte: Van Naeltwijckstraat 9a,
2274 NV Voorburg
Werkavonden woensdag vanaf 20.00 uur.

Emailadres van de redactie:

joanneke.hees@gmail.com